

Review article

SUSTAINABILITY IN SPORT: A REVIEW ON ENVIRONMENTAL SUSTAINABILITY

Ilayda ESIN YUZER¹, Nazmi BAYKOSE²,

¹ Adnan Menderes University, Sport Science Faculty, Sport Management, Aydın

² Akdeniz University, Sport Science Faculty, Coaching Education, Antalya

ARTICLE INFO

Article history:

Received: 31 May 2024

Received in revised form: 10 June 2024

Accepted: 14 June 2024

Available online: 30 June 2024

Keywords

Sustainability

Environmental sustainability

Sports

Sports tourism

Sports organizations

ABSTRACT

The aim of this study is to review the research on environmental sustainability in the sport sciences literature. The concept of sustainability is an issue that is frequently discussed in many fields. In the field of sport, it can appear as many different types of sustainability. Environmental sustainability is considered as a field of sustainability. Sports and environment are two inseparable parts. Sports affect the surrounding environment and can be used as a sports instrument for environmental awareness. Sport events impact the environment. Particularly mega events come together with sports tourism and cause huge impacts. They have significant positive and negative environmental impacts. Therefore, studies on sport events and sustainability have been reviewed. On the other hand, sports tourism is a large industry and has an impact in many areas. It creates many positive or negative economic, environmental and social outcomes in the field of sports. Thus, sports tourism and environmental sustainability are examined. In addition, studies on sports organizations that have contributed to the promotion of sustainability in the field of sport are reviewed. The developments made by the Olympic Committee, which is the highest management institution of environmental sustainability in the field of sports, the environmental movements made by International Federations and the environmental sustainability contributed by other sports organizations were examined. Finally, research on sport events, sport tourism and sport organizations related to sport and environmental sustainability has been reviewed in the literature.

Derleme makalesi

Sporda Sürdürülebilirlik: Çevresel Sürdürülebilirlik Hakkında Bir Derleme

İlayda ESİN YÜZER¹, Nazmi BAYKÖSE²,

¹Adnan Menderes Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Spor Yöneticiliği Bölümü, Aydın

²Akdeniz Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Antrenörlük Eğitimi Bölümü, Antalya

MAKALE BİLGİSİ

Makale geçmişi:

Gönderim: 31 Mayıs 2024

Düzeltilme: 10 Haziran 2024

Kabul: 14 Haziran 2024

Online yayınlama: 30 Haziran 2024

Anahtar kelimeler

Sürdürülebilirlik

Çevresel sürdürülebilirlik

Spor

Spor turizmi

Spor kuruluşları

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, spor bilimleri alan yazınında çevresel sürdürülebilirlik ile ilgili yapılmış olan araştırmaların gözden geçirilmesidir. Sürdürülebilirlik kavramı birçok alanda sıklıkla ele alınan bir konudur. Spor alanında ise birçok farklı sürdürülebilirlik çeşidi olarak karşımıza çıkabilmektedir. Sürdürülebilirlik alanı olarak çevresel sürdürülebilirlik ele alınmıştır. Spor ve çevre birbirinden ayrılmayan iki parçadır. Spor çevreyi etkilemekte ve çevresel farkındalık için spor aracı olarak kullanılabilir. Spor etkinlikleri çevreyi etkilemektedir. Özellikle mega etkinlikler spor turizmiyle bir araya gelerek büyük etkilere sebep olmaktadır. Çevresel olarak önemli olumlu ve olumsuz etkilere sahiptirler. Bundan dolayı spor etkinlikleri ve sürdürülebilirlik ile ilgili yapılan çalışmalar incelenmiştir. Diğer taraftan spor turizmi büyük bir endüstridir ve birçok alanda etkiye sahiptir. Spor alanında ekonomik, çevresel ve sosyal birçok olumlu veya olumsuz çıktı yaratmaktadır. Bu yüzden spor turizmi ve çevresel sürdürülebilirlik incelenmiştir. Ek olarak, sürdürülebilirliği spor alanında ilerlemesine katkıda bulunun spor kuruluşları ile ilgili çalışmalar incelenmiştir. Spor alanında çevresel sürdürülebilirlik en üst yönetsel kurum olan Olimpiyat Komitesinin yaptığı gelişmeler, Uluslararası Federasyonların yaptığı çevresel hareketler ve diğer spor kuruluşlarının katkıda bulunduğu çevresel sürdürülebilirlik incelenmiştir. Sonuç olarak alan yazında spor ve çevresel sürdürülebilirlikle ilgili spor etkinlikleri, spor turizmi ve spor kuruluşları hakkında yapılan araştırmalar gözden geçirilmiştir.

Giriş

Sürdürülebilirlik son yıllarda birçok alanda sıklıkla ele alınan bir kavram haline gelmiştir (Garren ve Brinkman 2018). Spor alanında da sıklıkla ele alınan sürdürülebilirlik kavramı çevresel, ekonomik, sosyal ve yönetsel yönden ele alınan bir konu olduğu söylenebilir. Spor ve çevre kavramlarını ilişkilendirmek, iklim değişikliği, sürdürülebilirlik ve endüstrinin dayanıklılığı gibi konuları ele almak için birçok disiplindeki araştırmacıların ilgi alanı haline gelmiştir (Trendafilova ve ark. 2014; McCullough ve ark. 2016; Dingle ve Stewart 2018). Spor ve çevrenin bu kesişimi, inovasyonun ve ortak sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin ilerletilmesinin ayrılmaz bir parçası haline gelmektedir. Yüksek kaynak tüketimi ve emisyon çıktısı talebi ile spor, iklim değişikliği tartışmalarında giderek artan bir endişe kaynağı haline gelmiştir. Sporda iklim araştırmaları, sporun turizmden (Kurtzman ve Zauhar 2003, Nazari 2021) sporcular, personel ve dayanıklılık sporcuları üzerinde iklimle ilgili sağlık etkilerine (Nicole 2019, Nowak ve ark. 2022) kadar birçok yönünü kapsadığından, daha geniş araştırma alanına ilgi çekici bir çıkış noktası getirmektedir. Spor ve çevre arasındaki ilişki iki yönlüdür: spor faaliyetleri hassas yerlere zarar verebilir, ancak spor faaliyetleri aynı zamanda iklimdeki değişikliklerin ve doğal alanların kaybının spora katılımı engellediği doğal çevrede meydana gelen değişikliklerden de etkilenir (UNEP, 2013b). Örneğin, spor etkinlikleri iklim değişikliğine katkıda bulunabileceği gibi (Otto ve Heath, 2009), iklim değişikliği de kar motosikleti turizmi (Gilmour, 2010) ve buzda balık avlama, buz pateni ve kayak (Jones, Scott ve Khaled, 2006) gibi bazı spor etkinliklerinin sürdürülebilirliği açısından ciddi zorluklar yaratabilir. Bu bağlamda sporda çevresel sürdürülebilirlik çalışmalarının ele alınmasının önemli olduğu ifade edilebilir.

Çevresel sürdürülebilirlik, Birleşmiş Milletler'in Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin birçoğunun merkezinde yer almasıyla vurgulandığı gibi, çağdaş dünyanın karşı karşıya olduğu en acil ve karmaşık "büyük sorunlardan" biridir. Çevresel sürdürülebilirlik konuları, iklim değişikliği ve karbon emisyonları, atık yönetimi, kirlilik ve çevresel bozulma, su gibi kıt doğal kaynakların kullanımı, "kirli" ve "temiz" enerji kullanımı, tüketici maddelerinin üretimi ve geri dönüşümü ve modern yaşamın biyolojik çeşitlilik ve doğal dünya üzerindeki etkileri dahil olmak üzere birçok biçimde ele alınmalıdır. Çevresel sürdürülebilirlik, spor, fiziksel aktivite ve eğitim alanları ve açık hava yaşamı için çok çeşitli şekillerde kritik öneme sahiptir. Örneğin, bu faaliyetler için tesis ve ekipmanların geliştirilmesi, kıt doğal kaynakların kullanılmasını gerektirir ve doğal çevre üzerinde önemli etkileri vardır; Spor etkinliklerinin sahnelenmesi

genellikle büyük bir karbon ayak izi taşır ve büyük miktarda malzeme atığı üretir; Birçok ortamda fiziksel egzersiz, hava kirliliği veya aşırı ısı gibi önemli çevresel riskler taşır; Dağcılık veya kano gibi açık hava yaşam etkinliklerine katılım, yerel biyolojik çeşitliliği ve mikro iklimleri tehdit edebilir. Bu nedenle çevresel sürdürülebilirlik konuları, spor, fiziksel aktivite ve eğitim ve açık hava yaşamı için birçok farklı düzeyde çok önemli öneme sahiptir: coğrafi ölçek (yerel, ulusal, bölgesel ve küresel), faaliyet katılım türleri (katılımcılar ve oyuncular, seyirciler, organizatörler ve yatırımcılar olarak) ve uzmanlık ve bağlılık çeşitleri açısından (profesyoneller olarak, seçkin yarışmacılar, amatörler ve gayri resmi katılımcılar). Bazı uluslararası spor organizasyonları, uluslararası standartlara bağlı kalarak çevresel sürdürülebilirlik konularını ele almaya çalışmaktadır. Sporla ilgili turizm uygulamaları, spor seyahati, tüketimi ve çevre ile ilgili bir diğer önemli konudur.

Sporla sürdürülebilirlik ile ilgili alan yazın incelendiğinde özellikle son yıllarda yapılan birçok çalışma olduğu görülebilir. Ancak birçok çalışma olmasına rağmen sürdürülebilirlikle ilgili eksik hususlar göze çarpmaktadır. Braksiek ve arkadaşlarına (2021) göre, spor ve sürdürülebilirlik üzerine yapılan çalışmalarda önemli ve genellikle gözden kaçan bir husus, spor katılımcılarının çevre dostu davranışlara yönelik tutumlarıdır. Elit spor bağlamları üzerine yapılan araştırmalarda bu tür davranışlara daha fazla dikkat edilmiş olsa da araştırmacılar spor katılımı taban düzeyinde bu tür araştırmaların eksikliğini tespit etmektedir. Araştırmacılar, sosyal psikoloji alanından Ajzen'in Planlı Davranış Teorisi'ni (1991) kullanarak, Alman topluluk spor kulüplerinde 3.036 erkek ve kadın üyeyi üç davranış öncülü (davranışa yönelik tutumları, öznel normları ve davranışsal niyetleri) için araştırmışlardır. Öncüller-niyet ilişkisinde erkekler ve kadınlar arasındaki farklılıklar tespit edilirken, çalışma, üç öncülün spor kulübü üyelerinin çevre dostu davranma davranışsal niyetlerini başarılı bir şekilde öngördüğünü ve Planlı Davranış Teorisi'nin spor kulübü üyelerine ve taban sporları bağlamına tam olarak uygulanabileceği sonucuna vardığını bulmuşlardır. Tangen (2021)'e göre, rekor kırmaya ve dolayısıyla "sınırsız büyümeye" vurgu yapan modern spor ahlakı, mevcut iklim krizinin merkezinde yer alan modernitenin hastalıklarını somutlaştırıyor, yansıtıyor ve benimsiyor. Spor, bu gelişme için hem bir metafor hem de önemli bir itici güç olarak görülebilir. Spor mega etkinliklerinin sürdürülebilirliği ve çevresel etkisi üzerine yapılan araştırmalar oldukça kapsamlı olsa da daha küçük ve daha yerel etkinlikler aynı derecede incelenmemiştir. Jensen ve Tollin (2004), Norveç'teki 22 farklı belediyede spor etkinlikleriyle ilgili sürdürülebilirlik kavramsallaştırmasını analiz etmiştir. Sürdürülebilirliğin yerel politika yapıcılar için "bitmemiş bir bulmaca" olduğunu ve belediyeler arasında sürdürülebilirliği ana

planlarında nasıl kavramsallaştırdıkları ve bunun etkinlik politikalarına nasıl çevrildiği (veya çevrilmediği) konusunda büyük farklılıklar olduğunu tespit etmişlerdir. Jensen ve Tollin (2004), yerel politika yapıcılarının hem daha fazla etkinlik hem de artan sürdürülebilirlik önlemleri için talep olduğunda karşılaştıkları karmaşıklıkta ortaya koymaktadır. Bu bağlamda sporda sürdürülebilirliğin ele alınmasının önemli olduğunu ve çevresel etkilerinin katkısının büyük olduğundan irdelenmesi gerektiği düşünülmektedir.

Spor Etkinlikleri ve Sürdürülebilirlik

Günümüz toplumunda, spor etkinliklerinin ve diğer büyük sosyal toplantıların organizatörleri, tıpkı toplumun geri kalanı gibi, etkinliklerini sahnelemenin yeni sürdürülebilir yollarını bulma baskısı altındadır. Küresel düzeyde, Uluslararası Olimpiyat Komitesi (IOC) ve uluslararası futbol federasyonu FIFA gibi en büyük spor etkinliklerinin sahipleri, çevresel etkilerini azaltmak için girişimler başlatmışlardır (Mallen ve ark., 2011; IOC, 2014). Birleşmiş Milletler (BM) gibi spor dışı kuruluşlar bile sporun sürdürülebilirliği için yeni uluslararası çerçeveler geliştirmiştir (ISO, 2012; Buscarini ve ark., 2021; ISO/TC 292, 2019). Çevresel sürdürülebilirlik, 'insan toplumunun ihtiyaçlarını karşılmasına izin verirken, ne destekleyici ekosistemlerin bu ihtiyaçları karşılamak için gerekli hizmetleri yeniden üretmeye devam etme kapasitesini aşan ne de eylemlerimizle biyolojik çeşitliliği azaltan bir denge, esneklik ve birbirine bağlılık' durumunu öngörmektedir (Morelli, 2011). Çevresel sürdürülebilirlik stratejilerini teşvik etme ihtiyacı, gezegenin çeşitli uluslararası raporlarda (örneğin, IPCC, 2014) yansıtılan zayıf ekolojik durumu ile gerekçelendirilmektedir. BM, sürdürülebilir kalkınma hedeflerini takip ederken turizm ve sporun önemini kabul etmekte ve aralarındaki bağlantıyı savunmaktadır: (a) turizmin, özellikle Olimpiyat Oyunları kapsamında, sporun sürdürülebilirliği yolundaki rolü Uluslararası Olimpiyat Komitesi (IOC, 2020) tarafından kabul edilmektedir; (b) spor turizmi, Dünya Turizm Örgütü tarafından, hem farkındalığı artırarak hem de en hızlı büyüyen turizm segmentlerinden biri olan çevre yanlısı önlemlerin benimsenmesini teşvik ederek çevresel sürdürülebilirliği teşvik etme potansiyeli nedeniyle vurgulanmaktadır (Alexandris ve Kaplanidou, 2014). Ayrıca, iklim değişikliğiyle mücadeleyle yönelik eylemleri bir araya getirmeyi amaçlayan İklim Eylemi için Spor Çerçevesinin oluşturulması da dikkate değer bir gelişme olduğu görülmektedir. Turizm alanında da aynı amaçla İklim Eylemi için Turizmi Dönüştürmek başlıklı bir etkinlik düzenlenmiştir (Scott, 2019). Sürdürülebilir turizm, Tek Gezegen Sürdürülebilir Turizm Programı'nda da yaşam tarzları ve eğitim temalarıyla

bağlantılı olarak sürdürülebilir tüketim ve üretimi teşvik edecek bir strateji olarak öngörülmektedir (Martins, 2021).

Spor etkinlikleri, çevre bilincini teşvik etmek için değerli kaynaklardır (McCullough vd., 2016) ve önemi Uluslararası Olimpiyat Komitesi (IOC) ve Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilmektedir. IOC, spor organizasyonlarına sürdürülebilirlik yolunda yardımcı olmak için, spor etkinliklerinin yönetiminde plastik ve iklim değişikliği sorununu azaltmaya yönelik öneriler de dahil olmak üzere çeşitli kılavuzlar geliştirmiştir (Martins, 2021). Spor örgütleri, çevre yönetimi uygulamalarını benimsemek için stratejik ve meşruiyet faktörleri tarafından motive edilmektedir ve bu çabalar ilerlemeye devam etmektedir (Babiak ve Trendafilova, 2011; Kellison ve Hong, 2015; McCullough ve Kellison, 2016). Bu artan destekler, devamlılığı meşrulaştırmak, düzenlemeleri haklı çıkarmak veya bu tür girişimleri bastırmak için çevresel girişimlerin sonuçlarını değerlendirmenin önemini daha da vurgulamaktadır. Yeşil tematik spor etkinliklerinin düzenlenmesi ve çevre eğitimi gibi taraftar katılımı kampanyaları aracılığıyla çevresel girişimlerin uygulanması, spor kuruluşları tarafından benimsenen ve en çok bahsedilen çevresel uygulamalardan biridir (Barrett ve ark., 2019). Bu nedenle, hedeflenen paydaş grupları arasında örgütsel çıktılara dayalı olarak bu tür çabaların etkinliğini ve etkilerini değerlendirmek önemlidir.

Sporda çevresel sürdürülebilirlik sadece kulüpler, sporcular ve spordaki yönetsel kurullarla sınırlı kalmamaktadır. Sporun büyük paydaşlarından olan pasif katılımcılar da ele alınmakta ve sürdürülebilir bir çevre için desteklenmekte olduğu söylenebilir. Seyirciler, etkinlik yöneticileri arasında üçlü alt çizgi çabasının uygulanması sırasında (O'Brien ve Chalip, 2007) ve etkinliklerin sürdürülebilirlik performansının değerlendirilmesinde (Boggia vd., 2018) önemli bir paydaş grubu olarak kabul edilmektedir. Trendafilova ve McCullough (2018), sporda çevresel sürdürülebilirlik kampanyalarına ilişkin pazarlama ve çevre iletişimi alanında araştırma eksikliği tespit etmiş ve çevresel girişimlerin taraftar davranışları üzerindeki etkinliğinin incelenmesini önermiştir. Bu nedenle, seyircinin çevresel kampanyalara verdiği tepkide hangi faktörlerin rol oynadığını incelemek, çevre yanlısı davranışların artmasına katkıda bulunmak ve çeşitli spor bağlamlarında mevcut girişimleri ve gelecekteki çevresel kampanyaların tanıtımını gerekçelendirmek gerekmektedir (Trail ve McCullough, 2020). Çevre konusuyla ilgili olarak, çalışmalar spor girişimlerinin ve kampanyalarının seyirciler tarafından daha ekolojik davranışların benimsenmesindeki önemini doğrulamıştır (Casper vd., 2020; Inoue ve Kent, 2012). Casper ve arkadaşları (2020) tarafından üretilen çalışma, seyircilerin

sürdürülebilirlik davranışları için öngörücü faktörler olarak çevresel değerleri, kişisel ve spor normlarını yansıtmaktadır. Bu bağlamda, çevresel sürdürülebilirliği arttırmak için sporun önemli paydaşlarından olan seyircileri, taraftarları ele almanın ve onları bilinçlendirmenin önemli olduğu söylenebilir.

Spor Turizmi ve Sürdürülebilirlik

Spor turizmi, rekreasyonel nedenlerle, mutlak ikametgahın dışında gerçekleşen spor faaliyetlerine katılmak veya gözlemlemek için yapılan ve rekabetçi bir amacı olan veya olmayan geziler olarak tanımlanabilir (Hall, 1992; Latiesa ve Paniza, 2006). Spor turizmi ilk etapta sadece turistik bir faaliyet olarak görünse de günümüzde spor kültürünün bir deneyimi olarak görülmektedir (Pigeassou, 2004). Günümüz dünyasında spor, giderek daha önemli bir sosyal ve kültürel rol oynamaktadır ve spor turizmi, mevcut eğilimleri, ihtiyaçları ve yaşam tarzlarını yansıtan, zamanımızın özerk bir olgusu olarak görülmelidir (Uğurlu ve Esin, 2023). Spor turizmi daha önce hiç bu kadar popüler olmamıştı ve toplumun spor ve turistik faaliyetleri post-modern dünyada mega bir trend haline gelmiştir (Jiménez-García ve ark., 2020). Ancak, tüm turizmin etkileri olumlu olmayabilir. Spor turizminin aşırı büyümesi ve yirminci yüzyılın son on yıllarındaki planlama eksikliği, bazı turistik destinasyonları başarısının kurbanı haline getirdiği ve taşıma kapasitelerinin zorlandığı ifade edilmektedir (Seraphin ve ark., 2019). Bunun sebebi, turizm sektöründe planlama ve sürdürülebilirlik kavramlarının 1980'lerin sonu ve 1990'ların başına kadar genelleştirilmiş bir şekilde gelişmemiş olmasıdır. 2015 yılında, sürdürülebilirlik konusundaki genel tartışma, Birleşmiş Milletler'in 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi'ni desteklemesine yol açmıştır. Bu gündem, her biri önümüzdeki 15 yıl içinde ulaşılması gereken belirli hedeflere sahip 17 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefini (SKH) içermektedir. Turizm, sırasıyla sürdürülebilir ve kapsayıcı ekonomik kalkınma, sürdürülebilir üretim ve tüketim ve okyanusların ve deniz kaynaklarının sürdürülebilir kullanımı ile ilgili Hedef 8, 12 ve 14'ün Hedeflerinde yer almaktadır. Bu nedenle, turizm ve sürdürülebilirlik yakından ilişkilidir (Jiménez-García ve ark., 2020). Spor turizmi, ilerleyişi, özellikleri ve tipolojileri nedeniyle, Birleşmiş Milletler tarafından ilan edilen SKH'lerinin diğer turizm yöntemlerinden farklı olarak gerçekleştirilmesine katkıda bulunmaktadır. Spor turizminin tüm seviyelerinde sürdürülebilirliğe artan ilgi, araştırmacıların bu 21. yüzyıl endişelerine nasıl uyum sağladığını gösterdiği için özellikle ilgi çekici olduğu söylenebilir.

Alan yazın incelendiğinde yapılan araştırmaların çevresel sürdürülebilirlik ve spor ilişkisine giderek daha fazla önem vermekte olduğu ve özellikle spor turizmine odaklandığı

görülmektedir (Mallen, 2018). Diğer taraftan, spor etkinliklerinin yarattığı etkilerden ziyade destinasyonların çevresel etkilerine odaklanmaktadır (Moyle ve ark., 2018). Bununla birlikte, spor, turizm ve çevresel sürdürülebilirliğin kesişimine ilişkin alan yazın incelemeleri, spor organizasyonları ile çevresel sürdürülebilirlik arasındaki ilişkiyi spor sektörünün dar bir perspektifinden analiz ederek (Mallen, 2018; Trendafilova ve McCullough, 2014) veya boş zaman etkinlikleri ile sürdürülebilirlik arasındaki ilişkiyi araştırarak spor bileşeni açısından bir boşluk bırakarak (Ardoin vd., 2015; Vaugeois vd., 2017) parçalı bir yaklaşım izledikleri görülmektedir. Spor turizmi ve çevresel sürdürülebilirlik arasındaki ilişkinin daha fazla incelendiği bağlam olarak spor etkinliklerinin göze çarpmaktadır. Nitekim, uluslararası mega etkinlikler ve stadyum etkinlikleri üzerine yapılan daha fazla sayıda çalışma, doğa temelli spor etkinliklerinin yanı sıra seyirciler, yerel halk ve medya gibi bazı kilit spor paydaşlarına uygulanan araştırmaların azlığı ile tezat oluşturduğu söylenebilir. Buna karşılık, açık hava sporu yapanlar, spor turizminin çevre temasında en fazla ele alınan gruptur (Martins, 2021). Spor bağlamında çevresel sürdürülebilirliğin benimsenmesini etkileyen faktörler, alan yazının ana odağı olmuştur ve bunlar arasında öne çıkanlar şunlar olmuştur: (a) spor pratiği; daha deneyimli ve uzman spor uygulayıcıları, doğal alanda daha fazla hasara neden olan spor aksesuarlarını (kameralar / misk çubukları gibi) kullananların aksine, doğanın korunması için daha fazla farkındalık ve çevresel davranış göstermiştir (Hammerton, 2017). (b) sporda çevresel sürdürülebilirliğin uygulanmasına ilişkin olumlu veya olumsuz algılar spor turizmi tarafından üstlenilen çevresel çabaların algılanması, spor tüketicilerinde daha ekolojik tutum ve davranışların benimsenmesini artırmıştır (Han vd., 2015). Aksine, spor turizminin nitelikleri ile ilgili çevresel mesaj arasındaki tutarsızlık algısı, spor tüketicilerinin çevresel davranışlarının benimsenmesini kısıtlamıştır (Hsiao, 2018). (c) çevresel tutumlar; spor aktörlerinin çevresel davranışları, çevresel tutumlarından olumlu yönde etkilenmiştir. Bununla birlikte, tutum-davranış boşluğu da tespit edilmiştir; örneğin, çevresel tutum, spor uygulayıcılarının karbon ayak izini azaltma konusunda yetersizdir (Wicker, 2018; 2019). (d) dış baskılar; spor aktörlerinin çevresel uygulamaları benimsemesi, akran ve toplum baskısından olumlu etkilenmiştir (Harris, 2013). Ancak çevreyi olumsuz etkileyen hizmetlere yönelik spor talebinin baskısı tarafından da kısıtlanmıştır (Purdie vd., 2020).

Turizm araştırmaları genellikle çok disiplinli ve disiplinler arası olduğu kadar kapsamı bakımından da parçalı olarak nitelendirilmektedir (Benckendorff ve Zehrer, 2013). Rehberlerin turistlerin sürdürülebilirlik anlayışlarını, bilgilerini ve davranışlarını ne ölçüde ve nasıl etkilediği bazı araştırmalar mevcuttur (Powell ve Ham, 2008; Randall ve Rollins, 2009; Weiler

ve Kim, 2011; Pereira ve Mykletun, 2012). Alan yazındaki araştırmaların bir kısmı, potansiyel değişim ajanları olarak tur rehberlerine dikkat çekmektedir (Weiler ve Black, 2015; Jonasson ve Smith, 2017). Yol haritası, bozulmamış doğaya, iklim değişikliğine ve çevre kalitesine daha güçlü bir küresel odaklanma ile artan sayıda turist'in temizlik, sağlık, kültür ve doğanın etkili bir şekilde korunmasını sunan destinasyonlar aradığına değinilmektedir. 2050 yılına kadar, dünya çapında her 10 kişiden sekizi şehirlerde yaşayacakken, artan sayıda turist koşuşturmaca, gürültü ve çöple karakterize edilen destinasyonlardan kaçınacak ve bunun yerine çevreyi destekleyen bir yolculuk seçeceği öngörülmektedir (NHO, 2017). Turizmde ve özellikle "gerçek yaşamda" yüz yüze ilişkilerde sürdürülebilirliği anlamaya yönelik yeni bir bakış açısına katkıda bulunmaktadır. Force ve ark. (2018) sürdürülebilir turizm ve turizm sürdürülebilirliği arasındaki ayırım yapmaktadır. Bu araştırmacılara göre, özellikle yerel düzeyde turizm şehrin sosyo-ekonomisi ile ilgilidir. Bu, Birleşmiş Milletler'in sürdürülebilir turizm için Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin (SKH) ana odak noktasıdır. Üye ülkelerin, istihdam yaratacak, yerel kültürü ve yeni ürün geliştirmeyi destekleyecek şekilde ve ayrıca biyolojik çeşitlilik, ekosistem sağlığı ve daha fazlası gibi çevresel değerleri koruyacak şekilde turizmi teşvik etmeleri beklenmektedir. Turizm sürdürülebilirliği, aksine, "turizm faaliyetlerinin küresel olarak sürdürülebilirlik geçişlerine katkıda bulunacak şekilde tasarlanması" ile ilgili olduğu söylenebilir. Turizm sürdürülebilirliği, çevresel ve kültürel korumaya bağlılık, doğayla ilgililik, küresel kolektifle ilişkilerine dair farkındalık gibi çıktılara sahip olan, turistlerin kimliklerinde kişisel değişiklikler yaratan bir olgudur. Doğa Temelli Macera Turizmi Sosyo-kültürel bir olgu olarak doğa temelli turizm, macera turizmi, çevre turizmi, ekoturizm ve ekolojik turizm gibi örtüşen birçok şekilde tanımlanmıştır (Sandell, 2003; Fredman vd., 2009, 2014; Fredman ve Tyrväinen, 2010). En temelde, doğa temelli turizm, insan yapımı olmayan yerler ve nesnelere ve bir kişinin tanıdık ortamlarının ötesinde gerçekleşen ziyaretler ve faaliyetlerle ilgilidir (Fredman ve diğerleri, 2009). Vold'a (2015) göre, doğa rehberleri doğanın hangi yönlerine odaklanacaklarını seçerler ve bunu yaparak turistlerin doğayı ve turizmi nasıl anladıklarını ve deneyimlediklerini büyük ölçüde etkilerler. Bununla birlikte, doğaya dayalı turizm rehberleri, müşterilerine karşı belirli yükümlölükleri olan tur şirketleri tarafından istihdam edildikleri için odak seçimlerinde de kısıtlanabilir (Prakash ve diğerleri, 2011). Bundan dolayı, doğa temelli turizmlerde tur rehberlerinin etkileşim içinde oldukları turist grubunu etkiledikleri ve sürdürülebilirlik anlayışları üzerinde bazı etkilere sahip olabildikleri ifade edilebilir.

Spor Kuruluşları ve Sürdürülebilirlik

Spor etkinliklerinin boyutundaki son büyük büyüme ve hak sahiplerinin hırsları göz önüne alındığında, bu etkinliklerin çevresel ve sosyal etkilerini dikkate almak hayati hale gelmiştir (Turner ve diğerleri, 2011). Bu farkındalık, işletmelere ve diğer kuruluşlara sosyal açıdan sorumlu bir şekilde nasıl faaliyet gösterecekleri konusunda rehberlik sağlamak için 2010 yılında Sosyal Sorumluluk için Kılavuz olarak adlandırılan uluslararası bir standart olan Uluslararası Standardizasyon Teşkilatı (ISO) 26000'in yayınlanmasına yol açmıştır. İki yıl sonra, Londra 2012 Olimpiyat Oyunları ile bağlantılı olarak, ISO spor etkinliklerinin ekonomik, çevresel ve sosyal etkilerinin haritalandırılmasına ilişkin yönergeler sağlayan, sürdürülebilir etkinlik yönetimi için ayrı bir standartlar dizisi (ISO 20121) yayınlamıştır (García-Muñoz, 2013). Nitekim Uluslararası Olimpiyat Komitesi (IOC) 2010'lu yılların ortalarında strateji belgelerinden "sosyal sorumluluk" terimini kullanmaya başlamıştır ve bu kavramı "sürdürülebilirlik" ile değiştirerek tüm sosyal sorumluluk girişimlerini kapsayan bir şemsiye terim olarak "sürdürülebilir kalkınma"yı kullanmaktadır (Bayle, 2016; François vd., 2020; Bayle, 2016). IOC'nin sürdürülebilirliği teşvik etme konusundaki önemli çabaları arasında 2016 yılında "Uluslararası Spor Federasyonları (IF) Sürdürülebilirlik Projeleri" ile başlamıştır. Ek olarak amaçları arasında daha fazla spor etkinliğini sürdürülebilir bir şekilde düzenlemeye teşvik etmek ve bir IOC sürdürülebilirlik stratejisi oluşturmak yer almaktadır. Ayrıca, 2017'nin başlarında bir sürdürülebilirlik yöneticisi atamış (IOC Sürdürülebilirlik Raporu, 2018) ve 2018'de "IOC Sürdürülebilirlik Temelleri" rehber kitabını yayınlamıştır.

Sürdürülebilirlik, Uluslararası Olimpiyat Komitesi (IOC)'nin stratejik yol haritası olan 2020 Olimpiyat Gündemi'nin üç temel direğinden biri olmuştur. Spor, sürdürülebilir kalkınmanın önemli bir etkinleştiricisidir. IOC, sporun sürdürülebilir kalkınma fikrinin hedeflerinin gerçekleştirilmesine artan katkısını kabul etmektedir (Canteloon, 2000). Belirli bir spor etkinliğinin neden olduğu etkiler, etkinlik bittikten sonra etkinliğin gerçekleştiği şehir ve bölgenin sakinleri için kalacak bir miras olarak gösterilebilir. Ancak büyük etkinliklerin sürdürülebilirlik açısından yerel halk için bazı olumsuz etkilere de neden olduğu söylenebilir. Yerel ekoloji açısından bir dizi büyük olumsuz yan etkiye, yani toksik madde emisyonlarının artmasına neden olabilecek büyük spor etkinlikleri, ek gürültü ve atık üretmektedirler. Spor turizminin çevresel etkileri ne yazık ki bazen olumludan çok olumsuz olabilmektedir (Fangen, 2010). Yalnızca Olimpiyat ev sahipleri için değil, aynı zamanda somut, soyut, sosyal, kültürel, ekolojik, ekonomik, kentsel ve sportif (yeni spor altyapısı veya insanları spor yapmaya teşvik

etmek) gibi mirasları ayırt eden araştırmacılar ve sürdürülebilir kalkınma uzmanları için de ilginç hale gelmiştir (Jonasson ve Scherle, 2012). Bundan dolayı büyük spor organizasyonlarını yöneten kuruluşların çevresel sürdürülebilirliğe ait bakış açısı ve bu konu hakkında yaptıkları girişimlerin ele alınmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

Başlangıçta kâr amacı güden işletmeler için tasarlanan sosyal sorumluluk ve hesap verebilirlik kavramı, kâr amacı gütmeyen spor kuruluşları da dahil olmak üzere her tür ve büyüklükteki kâr amacı gütmeyen kuruluşlara yayılmıştır (Zeimers vd., 2019). Özel şirketlerin aksine, sosyal sorumluluk, kâr amacı gütmeyen kuruluşlar olarak statüleri nedeniyle IF'ler için her zaman örtük bir görev olarak görülmüştür. Bununla birlikte, son yıllarda, giderek artan sayıda IF, özellikle sürdürülebilirliğe bağlılık göstererek, sosyal sorumluluk faaliyetlerinde bulunmaya başlamıştır. Kurumsal sosyal sorumluluk (KSS) ilkelerini profesyonel spor kulüplerine veya diğer ulusal düzeydeki spor organizasyonlarına uygulama çabaları geniş çapta ele alınmıştır (Babiak ve Wolfe, 2006, 2009, 2013; Anagnostopoulos ve ark., 2014; Zeimers ve ark., 2021). Interface ve Patagonia gibi şirketler sürdürülebilirliği benimseyen işletmelerin ilk örnekleridir (Anderson 2009, Chouinard ve Stanley 2013). Bu birbirinden çok farklı şirketler, bir örnekte petrol yoğun bir sektörden, diğerinde ise çevreye eziyet eden bir tedarik zincirinden sorumlu iş operasyonlarına geçiş yapmıştır. Sürdürülebilirlik, gezegeni ve insanları daha bilinçli bir şekilde kapsayan yeni bir iş yaklaşımını zorunlu kılmaktadır. Ayrıca, sürdürülebilirlik spor gibi yeni alanlara da nüfuz etmiş ve altyapı gibi konulara da dikkat çekmiştir (Kellison vd. 2015). Doğal çevre, sporda birincil paydaş olarak görülebilir ve çevreye yönelik taleplerin boyutu göz önüne alındığında sporun çevresel sorumluluk açısından benzersiz yükümlülükleri olduğu görülmektedir (Mallen ve Chard, 2011; Smith ve Westerbeek, 2007). Bu yüzden spor alanında çevresel sürdürülebilirlik farkındalığının artması gerektiği, spor kuruluşlarının sürdürülebilirlik konusunda daha fazla ilerleme kaydetmesi gerektiği ve sporun çevresel faktörlere olumlu etkiler katması gerektiği düşünülmektedir.

Kaynakça

- Ajzen, I. (1991). The Theory of Planned Behaviour. *Organization Behaviour and Human Decision Process*, 50, 179-211.
- Alexandris, K. ve Kaplanidou, K. (2014). Marketing sport event tourism: Sport tourist behaviors and destination provisions. *Sport Marketing Quarterly*, 23(3):125.
- Anagnostopoulos C., Byers T., Shilbury D. (2014). Corporate social responsibility in professional team sport organisations: towards a theory of decision-making. *Eur. Sport Manage. Q.* 14, 259–281. 10.1080/16184742.2014.897736
- Ardoin, N. M., Wheaton, M., Bowers, A. W., Hunt, C. A., ve Durham, W. H. (2015). Nature-based tourism's impact on environmental knowledge, attitudes, and behavior: A review and analysis of the literature and potential future research. *Journal of Sustainable Tourism*, 23(6), 838–858. <https://doi.org/10.1080/09669582.2015.1024258>
- Babiak K., Wolfe R. (2006). More than just a game? Corporate social responsibility and super bowl XL. *Sport Market. Q.* 15, 214–222.
- Babiak K., Wolfe R. (2009). Determinants of corporate social responsibility in professional sport: internal and external factors. *J. Sport. Manage.* 23, 717–742. 10.1123/jsm.23.6.717
- Babiak K., Wolfe R. (2013). Perspectives on social responsibility in sport, in *Routledge Handbook of Sport and Corporate Social Responsibility*, eds Paramio-Salcines J. L., Babiak K., Walters G. (London: Routledge).
- Babiak, K., ve Trendafilova, S. (2011). CSR and environmental responsibility: Motives and pressures to adopt green management practices. *Corporate social responsibility and environmental management*, 18(1), 11-24.
- Barrett, M., Bunds, K. S., Casper, J. M., ve Edwards, M. B. (2019). A descriptive analysis of corporate environmental responsibility in major league professional sport. *Journal of Applied Sport Management*, 11(3), 8.
- Bayle E. (2016). Olympic social responsibility: a challenge for the future. *Sport Soc.* 19, 752–766. 10.1080/17430437.2015.1108646
- Benckendorff P., Zehrer A. (2013). A network analysis of tourism research. *Ann. Tour. Res.* 43, 121–149. 10.1016/j.annals.2013.04.005
- Boggia, A., Massei, G., Paolotti, L., Rocchi, L. ve Schiavi, F. (2018). A model for measuring the environmental sustainability of events. *Journal of Environmental Management*, 206:836-845.
- Braksiek, M., Thormann, T. F., ve Wicker, P. (2021). Intentions of environmentally friendly behavior among sports club members: an empirical test of the theory of planned behavior across genders and sports. *Frontiers in Sports and Active Living*, 3, 657183.
- Buscarini C., Cerroni F., Gabrielli S. F. (2021). Structuring sustainable sport events and achieving desirable impact on urban development, in *Sport Governance and Operations*, London: Routledge.
- Cantelon, H., ve Letters, M. (2000). The making of the IOC environmental policy as the third dimension of the Olympic movement. *International review for the sociology of sport*, 35(3), 294-308.
- Casper, J.M., McCulough, B.P. ve Pfahl, M.E. (2020). Examining environmental fan engagement initiatives through values and norms with intercollegiate sport fans. *Sport Management Reviews*, 23:348-360.

- Chouinard Y., ve Stanley, V. (2013). *The responsible company: What we've learned from Patagonia's first 40 years*. Patagonia.
- Dingle, G. W., ve Stewart, B. (2018). Playing the climate game: climate change impacts, resilience and adaptation in the climate-dependent sport sector. *Managing Sport and Leisure*, 23(4-6), 293-314.
- Fangen K. (2010). *Deltagende Observasjon*, 2 Edn. Bergen: Fagbokforlaget.
- Force A., Manuel-Navarrete D., Benessaiah K. (2018). Tourism and transitions toward sustainability: developing tourists' pro-sustainability agency. *Sustain. Sci.* 13, 1–15. [10.1007/s11625-017-0448-y](https://doi.org/10.1007/s11625-017-0448-y)
- François A., Ferrand A., Bayle E. (2020). Towards a shared olympic responsibility: paradoxes and challenges, in *Routledge Handbook of the Olympic and Paralympic Games*, eds Chatziefstathiou D., García B., Séguin B. (London: Routledge;). [10.4324/9780429440311-17](https://doi.org/10.4324/9780429440311-17)
- Fredman P., Tyrväinen L. (2010). Frontiers in nature-based tourism. *Scand. J. Hosp. Tour.* 10, 177–189. [10.1080/15022250.2010.502365](https://doi.org/10.1080/15022250.2010.502365)
- Fredman, P., Wall-Reinius, S., ve Lundberg, C. (2009). *Turism i natur: Definitioner, omfattning, statistik*.
- García-Muñoz M. E. (2013). *The Implementation of the Environmental Pillar of Social Responsibility in the Strategic Management in International Federations Case Study: International Cycling Union (UCI)*. [master's research paper]. [Lausanne, Switzerland]: AISTS.
- Garren, S. J., ve Brinkmann, R. (2018). Sustainability definitions, historical context, and frameworks. In *The Palgrave handbook of sustainability* (pp. 1-18). Palgrave Macmillan, Cham.
- Gilmour, S. H. (2010). *Ontario Snowmobile Tourism: Responses to Climate Variability and Change* (Master's thesis, University of Waterloo).
- Hall, C.M. (1992). Adventure, sport and health tourism. In *Special Interest Tourism*; Hall, C.M., Weiler, B., Eds.; Pluto Press: London, UK, pp. 141–158.
- Hammerton, Z. (2017). Determining the variables that influence SCUBA diving impacts in eastern Australian marine parks. *Ocean and Coastal Management*, 142, 209–217. <https://doi.org/10.1016/j.ocecoaman.2017.03.030>
- Han, J. H., Nelson, C. M., ve Kim, C. (2015). Pro-environmental behavior in sport event tourism: Roles of event attendees and destinations. *Tourism Geographies*, 17(5), 719–737. <https://doi.org/10.1080/14616688.2015.1084037>
- Harris, R. (2013). An exploration of the relationship between large-scale sporting events and education for sustainable development: The case of the Melbourne 2006 Commonwealth Games. *International Journal of the History of Sport*, 30(17), 2069-2097. <https://doi.org/10.1080/09523367.2013.845173>
- Hsiao, T. Y. (2018). A study of the effects of co-branding between low-carbon islands and recreational activities. *Current Issues in Tourism*, 21(5), 529–546. <https://doi.org/10.1080/13683500.2015.1093466>
- Inoue, Y., ve Kent, A. (2012). Investigating the role of corporate credibility in corporate social marketing: A case study of environmental initiatives by professional sport organizations. *Sport management review*, 15(3), 330-344.
- International Olympic Committee (IOC). (2020). *Olympic Charter*. Available at: https://stillmed.olympics.com/media/Document%20Library/OlympicOrg/General/ENOlympic-Charter.pdf?_ga=2.183264870.134032987.1635629833-178050162.1635629833

- International Panel of Climate Change (IPCC). (2014). *Climate change impacts 2014: Impacts, adaptation and vulnerability*. New York: IPCC.
- IOC (2014). *Olympic Agenda 2020. 20+20 Recommendations*. Paris: International Olympic Committee. Available online at: <https://stillmed.olympic.org/media/Document%20Library/OlympicOrg/Documents/OlympicAgenda-2020/Olympic-Agenda-2020-20-20-Recommendations.pdf>
- ISO (2012). *20121: 2012 Event sustainability management systems - Requirements with guidance for use*. ISO.
- ISO/TC 292. (2019). *ISO 22379 Security and resilience—Guidelines for hosting and organizing large citywide events*. ISO/TC 292 Online. Available online at: <http://www.isotc292online.org/projects/iso-22379/>
- Jensen, J. O., ve Tollin, N. (2004). *Networks as tools for sustainable urban development*.
- Jiménez-García, M., Ruiz-Chico, J., Peña-Sánchez, A. R., ve López-Sánchez, J. A. (2020). A bibliometric analysis of sports tourism and sustainability (2002–2019). *Sustainability*, 12(7), 2840.
- Jonasson M., Scherle N. (2012). Performing co-produced guided tours. *Scand. J. Hosp. Tour.* 12, 55–73. 10.1080/15022250.2012.655078
- Jonasson M., Smith P. (2017). Editorial. *Scand. J. Hosp. Tour.* 17, 331–332. 10.1080/15022250.2017.1330843
- Jones, B., Scott, D. ve Khaled, H.A. (2006). Implications of climate change for outdoor event planning: a case study of three special events in Canada's national capital region. *Event Management*, 10:63-76.
- Kellison, T. B., ve Hong, S. (2015). The adoption and diffusion of pro-environmental stadium design. *European Sport Management Quarterly*, 15(2), 249-269.
- Kellison, T., Trendafilova, S., ve McCullough, B. (2015). Considering the social impact of sustainable stadium design.
- Kurtzman, J., ve Zauhar, J. (2003). A wave in time-The sports tourism phenomena. *Journal of Sport Tourism*, 8(1), 35-47.
- Latiesa, M.; Paniza, J.L. (2006). Turistas Deportivos: Una perspectiva de análisis. *Rev. Int. Soc.*, 64, 133–149.
- Mallen C., Stevens J., Adams L. J. (2011). A content analysis of environmental sustainability research in a sport-related journal sample. *J. Sport. Manage.* 25, 240–256. 10.1123/jsm.25.3.240
- Mallen, C. (2018). Robustness of the sport and environmental sustainability literature and where to go from here. In B. McCullough ve T. B. Kellison (Eds.), *Routledge Handbook of Sport and the Environment* (pp. 11-35). Routledge.
- Mallen, C. ve Chard, C. (2011). A framework for debating the future of environmental sustainability in the sport academy. *Sport Management Review*, 14:424-433.
- Martins, R. I. G. F. (2021). *The Commitment of Sport Tourism to Environmental Sustainability: An Application to the Consumption of International Surfing Events* (Doctoral dissertation, Universidade de Lisboa (Portugal)).
- McCullough, B. P., Pfahl, M. E., ve Nguyen, S. N. (2016). The green waves of environmental sustainability in sport. *Sport in Society*, 19(7), 1040-1065.
- McCullough, B. P., ve Trendafilova, S. (2018). Industry-academic collaborations to advance sustainability. *Sport and Entertainment Review*, 4(3), 64-69.

- McCullough, B.P. ve Kellison, T.B. (2016). Go green for the home team: Sense of place and environmental sustainability in sport. *Journal of Sustainability Education*, 11(2):1-14.
- Morelli, J. (2011). Environmental sustainability: A definition for environmental professionals. *Journal of Environmental Sustainability*, 1(1):1-9.
- Moyle, B. D., Hinch, T.D., Higham, J.E.S. (2018). *Sport Tourism and Sustainable Destinations*. Routledge.
- Nazari, R. (2021). The Analysis of Strategic Ecology of Sports Tourism. *Sports Business Journal*, 1(1), 153-162.
- NHO (2017). Mot et bærekraftig reiseliv. Veikart fra reiselivsnæringen. Available online at: <https://www.nhoreiseliv.no/contentassets/b8ac6752ac3f463ebcc8ebb357121b07/veikart-barekraft.pdf> (accessed February 15, 2021).
- Nicole, W. (2019). Mitigating climate impacts on athletes: sports guidelines may prevent exertional heat illness. *Environmental health perspectives*, 127(10), 104001.
- Nowak, A. S., Kennelley, G. E., Krabak, B. J., Roberts, W. O., Tenforde, K. M., ve Tenforde, A. S. (2022). Endurance Athletes and Climate Change. *The Journal of Climate Change and Health*, 100118.
- O'Brien, D., ve Chalip, L. (2007). Executive training exercise in sport event leverage. *International journal of culture, tourism and hospitality research*, 1(4), 296-304.
- Otto, I. ve Heath, E.T. (2009). The potential contribution of the 2010 Soccer World Cup to climate change: an exploratory study among tourism industry stakeholders in the Tshwane Metropole of South Africa. *Journal of Sport ve Tourism*, 14(2-3):169-191.
- Pereira E. M., Mykletun R. J. (2012). Guides as contributors to sustainable tourism? a case study from the Amazon. *Scand. J. Hosp. Tour.* 12, 74–94. 10.1080/15022250.2012.663558
- Pigeassou, C. (2004). Contribution to the definition of sport tourism. *Journal of Sport ve Tourism*, 9(3), 287-289.
- Powell R. B., Ham S. H. (2008). Can ecotourism interpretation really lead to pro-conservation knowledge, attitudes and behaviour? evidence from the Galapagos Islands. *J. Sustain. Tour.* 16, 467–489. 10.1080/09669580802154223
- Prakash M., Chowdhary N., Sunayana. (2011). Tour guiding: interpreting the challenges. *Tourismos* 6, 65–81.
- Purdie, H., Hutton, J. H., Stewart, E., ve Espiner, S. (2020). Implications of a changing alpine environment for geotourism: A case study from Aoraki/Mount Cook, New Zealand. *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*, 29, Article 100235. <https://doi.org/10.1016/j.jort.2019.100235>
- Randall C., Rollins R. B. (2009). Visitor perceptions of the role of tour guides in natural areas. *J. Sustain. Tour.* 17, 357–374. 10.1080/09669580802159727
- Sandell, K. (2003). Begreppet friluftsliv: Som en trebent pall. *Argaladei: Friluftsliv–en livsstil*, (1), 10-11.
- Scott, D. (2019). The climate change transformation of global tourism. In *A research Agenda for sustainable tourism* (pp. 90-106). Edward Elgar Publishing.
- Seraphin, H., Gowreesunkar, V., Zaman, M., ve Bourliataux-Lajoinie, S. (2019). Community based festivals as a tool to tackle tourismphobia and antitourism movements. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 39, 219-223.
- Smith, A.C.T. ve Westerbeek, H.M. (2007). Sport as a vehicle for deploying corporate social responsibility. *Journal of Corporate Citizenship*, 25(March):43-54.

- Tangen, J. O. (2021). Is Sport Sustainable?—It Depends!. *Frontiers in Sports and Active Living*, 3, 679762.
- Trail, G. T., ve McCullough, B. P. (2020). Marketing sustainability through sport: Testing the sport sustainability campaign evaluation model. *European Sport Management Quarterly*, 20(2), 109-129.
- Trendafilova, S., McCullough, B., Pfahl, M., Nguyen, S. N., Casper, J., ve Picariello, M. (2014). Environmental sustainability in sport: Current state and future trends. *Global Journal on Advances Pure and Applied Sciences*, 3.
- Turner A. C., Dobson N., Savage P. (2011). *Sport and Social Responsibility: Planning, Implementing and Evaluation Effective Sport and CSR Programmes*. London: Sport Business Group.
- Uğurlu, A., ve Esin, İ. (2023). Spor Turizmine Genel Bir Bakış. *Spor Bilimleri Üzerine Araştırmalar-V*, 51.
- UNEP (2013). *Impact of the Environment on Sport*. [Online] Available from: www.unep.org/sport_env/impactEnv_Sport.aspx [Accessed: 2013-07-06].
- Vaugeois, N., Parker, P., ve Yang, Y. (2017). Is leisure research contributing to sustainability? A systematic review of the literature. *Leisure/Loisir*, 41(3), 297– 322. <https://doi.org/10.1080/14927713.2017.1360151>
- Vold T. (2015). << Venner på tur>>. *Naturguiding som relasjonell kunnskap*. Doctoral dissertation. The Norwegian School of Sport Sciences, Oslo.
- Weiler B., Black R. (2015). *Tour Guiding Research. Insights, Issues and Implications*. Bristol: Channel View Publications. 10.21832/9781845414696
- Weiler B., Kim A. K. (2011). Tour guides as agents of sustainability: rhetoric, reality and implications for research. *Tour. Recreat. Res.* 36, 113–125. 10.1080/02508281.2011.11081313
- Wicker, P. (2018). The carbon footprint of active sport tourists: an empirical analysis of skiers and boarders. *Journal of Sport and Tourism*, 22(2), 151-171. <https://doi.org/10.1080/14775085.2017.1313706>
- Wicker, P. (2019). The carbon footprint of active sport participants. *Sport Management Review*, 22(4), 513-526. <https://doi.org/10.1016/j.smr.2018.07.001>
- Zeimers G., Anagnostopoulos C., Zintz T., Willem A. (2019). Examining collaboration among nonprofit organizations for social responsibility programs. *Nonprofit Voluntary Sector Q.* 48, 953–974. 10.1177/0899764019837616
- Zeimers G., Lefebvre A., Winand M., Anagnostopoulos C., Zintz T., Willem A. (2021). Organisational factors for corporate social responsibility implementation in sport federations: a qualitative comparative analysis. *Euro. Sport Manage. Q.* 21, 173–193. 10.1080/16184742.2020.1731838